

Molts manresans tornen al seu Larraix d'origen a l'agost

TEMA DEL MES. La ciutat de Larraix va ser un dels principals punts de partida de la nova immigració marroquina en la dècada dels 80. Aquest fet ens ha portat a fer-hi una visita durant el mes d'agost, en plena festa del Xai, per parlar amb algunes dels centenars de famílies manresanes que hi tenen l'origen i que hi tornen per passar-hi les vacances. I també amb persones que després d'haver estat uns anys a Manresa hi han tornat per quedar-s'hi. Hi ha molts nois i noies que ja han nascut aquí, i molts pares que parlen de jubilar-se al Marroc, més com un somni que no pas com un objectiu veritable. Aquí encara hi ha qui, despectivament, els vol tractar de moros; allà comencen a ser forasters.

L'àmplia família manresana Lahchiri a la cornisa de Larraix. Foto: Ramon Fontdevila.

Les dades de l'Anàlisi Semestral de la Població Immigrada de Manresa, elaborades pel Pla d'Acol·lida de la regidoria de Cohesió Social, mostren que el juny del 2018 residien a Manresa un total de 6.182 marroquins, un 8% del total de població (77.219) i un 46,98% de la població estrangera a la ciutat (13.157), a molta distància de la segona col·lectivitat nacional, la procedent de Romania, que amb 1.274 habitants representa un 9,67% dels immigrants. Cal remarcar que hi ha 1.410 habitants que han adquirit la nacionalitat espanyola, tot i ser marroquins d'origen, i que hi ha també 901 persones amb nacionalitat marroquina, tot i ser nascudes aquí, per origen familiar.

El fet que una part molt important del col·lectiu marroquí procedeixi de la ciutat costanera de Larraix -"Larache" en francès i castellà- ens ha portat a fer-hi una visita durant el mes d'agost, en plena festa del Sacrifici -també coneguda com a festa del Xai-, per contactar amb algunes dels centenars de famílies manresanes que hi tenen l'origen i que hi tornen molts estius per passar-hi les vacances, i també amb persones que després d'haver estat uns anys a Manresa o fins i tot haver-hi nascut, han tornat a Larraix per quedar-s'hi.

Larraix és la capital de la província del mateix nom, es troba a 86 km al sud de Tànger, a l'estuari del riu Loukos, i havia estat l'antiga Lixus dels fenicis. Tenia 125.000 habitants en el darrer cens de 2014 i el seu port manté una important activitat pesquera. A més d'un turisme incipient que visita les seves platges, hi ha indústria agroalimentària i de conserves. A tall d'exemple, s'hi envasen les anxoves de la marca Hacendado, de Mercadona, i l'arròs La Cigala.

Joan Vilarmau, de l'Ajuntament de Manresa, i Mohamed al-Mansouri, expropietari del bar Òscar, de Larraix. Foto: Ramon Fontdevila.

Josep Vilarmau, coordinador del programa d'Acol·lida de l'Ajuntament de Manresa, ha visitat cinc vegades la població i ens corrobora que el gruix de la primera gran onada de la comunitat magribina de Manresa va arribar sobretot de Larraix i també en segon terme de Kasr al-Kabir, dues ciutats «veïnes i rivals», i «malgrat que ara probablement ja no és el col·lectiu majoritari -està arribant gent de molts altres llocs del Marroc: Tànger, Tetuan, Nador..., sí que ho és entre la gent més gran. És allò de sempre de les cadenes migratòries», diu Vilarmau.

Actualment no hi ha relació a nivell oficial entre Manresa i Larraix. Vilarmau explica que amb la regidora Aida Guillaumet es van apuntar el 2001 a unes jornades de tema d'immigració a Larraix, amb entitats d'allà i del nord del Marroc que treballaven amb entitats d'Andalusia. «Em sembla que encara ara hi ha molta relació amb Andalusia. (Pateras por la Vida, etc.). Ens interessava conèixer les entitats, més que no pas la part oficial. Eren els temps de Hassan II». Del 8 al 13 de juliol del 2002 és quan hi van l'alcalde Valls, el regidor Josep Ramon Mora, el mateix Josep Vilarmau i el

periodista Joan Piqué, de "Regió7". Havien enviat cartes a l'ajuntament, però quan van arribar l'alcalde no hi era. «Vam voltar per allà. Llavors hi havia un barri amb moltes barraques... Vam conèixer gent i vam convidar les entitats de Larraix al Fòrum de Cooperació».

S'havia intentat l'agermanament, però no es va arribar a lligar res. «Fins i tot vam anar a veure una escola agrària per relacionar-la amb la de Manresa... però tot és molt complicat. Hi ha hagut un boom d'entitats de tota mena... Vam intentar començar un petit projecte amb les entitats que ens semblaven més serioses, que treballaven al barri de les barraques, però al final van canviar el projecte perquè no estaven bé amb l'ajuntament, no els donava permisos...». Posteriorment, una delegació manresana de l'ONG Bages per Tothom va arribar dos estius seguits a Larraix -amb grups que portava Francesc Xavier Navarro, d'educadors, però també algun membre dels mossos o policia local, instal·lats a cases particulars. No va tenir més continuïtat.

Chaymae, Yousra, Wafae, Saad i Morad, al centre de Larraix. Foto: Ramon Fontdevila.

L'època colonial

Larraix té una medina antiga, abocada al port, i durant el Protectorat els espanyols construeixen els eixamples, separats per la plaça d'Espanya, ara anomenada plaça de l'Alliberament. La influència colonial espanyola es fa evident en molts dels edificis, que estan mal conservats i contribueixen a donar una imatge decadent de la ciutat, malgrat tenir un centre ple de vida comercial i festiva. Els rètols d'establiments, encara que estiguin regentats per marroquins, conserven sovint el nom en castellà. Així, a la zona de l'eixample hi trobem els cafès Madrid, Málaga, Sevilla..., restaurants com Puerta del Sol, topònims com la cruïlla de Cuatro Caminos o la platja Peligrosa... i al rovell de l'ou, el gran hotel España.

Pregària pública a l'esplanada del port de Larraix el dia de la Festa del Xai. Foto: Ramon Fontdevila.

Hi ha el Colegio Español Luís Vives, centre escolar de primària i secundària que depèn del ministeri d'Educació d'Espanya. També hi ha una llar d'infants regentada per monges, Nuestra Señora de los Ángeles, i l'església catòlica de Nuestra Señora del Pilar, portada per l'orde franciscà, on també funciona el centre cultural Lerchundi, dels mateixos franciscans. I al cementiri cristià -la ciutat té tres cementiris, un d'ells per a la comunitat jueva-- hi ha enterrats els escriptors Jean Genet i Juan Goytisolo.

L'antropòleg Josep Lluís Mateo és autor de diverses publicacions sobre el Marroc, on ha fet llargues estades (vegeu l'entrevista en profunditat a la pàg. 28). Ens comenta que «entre els anys trenta i quaranta del segle XX Larraix era com una mena de Casablanca, pel mosaic d'interessos i cultures que hi convivien. Molta gent parlava castellà i quan hi vas encara intenten refrescar-lo. Tenen un record molt idealitzat de l'època colonial. Es dona el cas que els espanyols de classe humil es van barrejar i vivien amb els marroquins. Cal tenir en compte que en aquella zona s'hi va concentrar històricament l'emigració d'andalusins».

Cal dir que nosaltres també hi hem trobat algun rastre de manresanisme. Efectivament, ens havia arribat notícia de la llegenda que corria sobre l'existència d'un bar Òscar a Larraix, que havien obert antics treballadors del cèntric establiment manresà, però ningú no ens en sabia donar raó fins que el llibreter Raixid Serroukh ens en va facilitar pistes. Ara el bar ja no existeix i s'ha convertit en una botiga de mòbils, que regenta el mateix propietari, Mohammed el Mansouri, que havia treballat a l'Òscar de Manresa a començaments dels anys setanta, després d'haver estat també un temps bar del Lleó, de Sallent. L'home ens va rebre emocionat i amb ell vam reviure la Manresa de fa cinquanta anys, que el Mansouri manté ben viva en el record.

El retorn

Josep Vilarmau creu que, per als que se n'han anat, tornar és un fracàs, «el cas del llibreter

Raixid» -a qui entrevistem en la part final del reportatge- «és una excepció, està al centre de la ciutat, li va bé... N'hi ha que hi han tornat perquè aquí un van perdre tot, però... O hi tornes amb diners o te'n vas a França o Bèlgica». Alguns s'hi han comprat cases, però la majoria estan tancades. «Tornar al país d'origen és molt difícil. Allà ja saps què hi ha. Molta gent depèn de tu, de tenir algú a Occident. Si t'han de tractar de càncer fins fa poc només podies anar a Rabat, al nord no hi ha res. Aquí almenys els teus fills tenen escola, un futur...», conclou Vilarmau.

Per a Josep Lluís Mateo l'èxit de l'emigrant és que quan torni tingui l'oportunitat de fer la redistribució amb la família. «Alguns m'expliquen que no hi poden anar fins que no tenen prou diners per fer regals a tothom». Per a Mateo, «hi ha una construcció cultural que et diu que te n'has d'anar, que aquí no hi ha res a fer». Ara els emigrants s'expliquen en el viatge estival. Abans es feien cartes i fins i tot cintes de casset. «Però les coses dolentes no s'expliquen», diu Mateo.

La història dels Lahchiri

Mohamed Lahchiri va arribar a Manresa ara fa mig segle, el 1968. Aleshores la frontera era econòmica i cultural, però el trànsit administratiu des de Marroc era més fàcil. Es va instal·lar a Manresa i hi va fer créixer fins a sis fills, tres noies i tres nois. Per això, quan vam començar a buscar alguns contactes per trobar-nos a Larraix, el "clan" Lahchiri va acabar per respondre en conjunt. I la seva amplitud i llarga trajectòria ens va acollir el primer dia a la ciutat de manera formidable. A poc a poc s'anaven afegint a les taules d'una gelateria popular davant de l'Atlàntic. Tots un punt apressats: qui més qui menys encara tenia encàrrecs per resoldre abans que l'endemà no s'aturés tot l'Islam per la celebració de la festa del Xai.

Del clan Lahchiri, Nàdia, Jasmina, Sumaya, Malika, Iman, Ismael, Mohamed i Hassan a la popular gelateria Balcó de l'Atlàntic. Foto: Ramon Fontdevila.

La primera a parlar és Malika Lahchiri, que mira de baixar a Larraix cada any. La Malika és una dona d'empenta, que ja havia treballat el tema migratori a l'Ajuntament de Manresa, al costat del tècnic Josep Vilarmau. Ara, però, treballa a Sant Joan de Déu, com a auxiliar d'infermeria a la UCI. La seva història és prou curiosa: «Jo ho feia al revés, anava de Manresa a Larraix!». I és que se n'hi va anar quatre anys de petita, per no perdre l'àrab i, encara de més gran, va tornar a Tànger amb dues amigues de Sabadell per estudiar un cicle formatiu d'auxiliar sanitària.

La seva filla també ens acompanya. Yasmina Chardal Lahchiri va néixer i va estudiar a Manresa (l'ESO i el batxillerat al Peguera, els cicles d'Auxiliar d'Infermeria a la Joviat i d'Educació Infantil al Catà). Fins i tot va començar a treballar a la Residència d'Avis Sagrada Família, però es va casar amb el Mohamed, un solsoní nascut a Nador i ara, des de fa un any, s'han instal·lat tots dos a Alemanya, a Dortmund, «...però també mirem de passar les vacances a Larraix. M'agrada molt i, de petita, de vegades hi havia estat tots els tres mesos d'estiu!». La Yasmina, tot i incorporar els costums «d'allà» ens explica que aquests darrers anys ha intensificant el seu vessant religiós, de musulmana. En el futur li agradaria ser educadora infantil, «estic aprenent l'alemany i de moment, com a voluntària, he participat en activitats d'acollida de nens refugiats».

Ser diferent

«Va ser quan feia primer d'ESO que vaig prendre consciència que jo era diferent. O m'hi van fer sentir, perquè jo sempre he sabut que era tant d'aquí com d'allà. Però era una de les poques marroquines a classe i, pel simple fet de tenir un cognom diferent, ja no podies formar part d'ells. Des d'aleshores també vaig saber que Manresa ja era el meu país, la meua ciutat. Si fins i tot hi tinc els meus avis!». També la seva mare, la Malika, s'ha sentit de vegades diferent. «De vegades a l'hospital algun malalt em demana d'on soc, que si soc una mulata cubana! Jo evito el tema. Parlo en català i sé que Catalunya és el meu país». El cas és que a Manresa mai ningú no ha vist la Malika coberta amb mocador, tal com li agrada posar-se a Larraix. A la Yasmina li

agrada molt dur el hijab «perquè forma part de mi, i el fet de portar-lo no vol dir pas que siguis terrorista!». Rebutja qualsevol estigmatització i reclama gairebé en nom del grup el respecte cultural, «... i això que vaig néixer a Catalunya i parlo el català millor que no pas l'àrab! Però ja m'agradaria poder viure a Marroc. Cal tenir sempre present que ningú no marxa per gust del seu país».

La germana de la Malika, Nadia Lahchiri, està casada amb Hassan Attabi, que tot i néixer al Marroc l'any 1970, va venir el 80 a Catalunya i s'ha passat la vida a Manresa. «Vaig fer la mili espanyola i tot», subratlla enriolat. El Hassan treballa de pintor i amb la seva família acostumen a anar a Larraix any sí, any no. D'entre els seus fills, la Iman Attabi, és a punt d'estudiar segon de batxillerat a l'institut Guillem Catà. A tots els agrada de ser al Marroc, visitar els parents, anar a la platja, fer el tomb o celebrar el calendari festiu que, aquest agost, coincideix amb la festa del Xai... «Sabeu? Ens acusen que per culpa nostra cada estiu s'apugen els preus. De fet, si allà som els marroquins, aquí passem per ser espanyols», diu la Nadia. «I és que se'ns nota l'accent» - rebla la Malika. I això fa que, de vegades, també els vulguin cobrar preus europeus.

La Sumaya Chardal Lahchiri o el seu cosí, l'Ismael Lahchiri Rodríguez, escolten la conversa des del silenci. Després s'afegeixen al grup la tercera germana Lahchiri, la Zhora, que arriba amb el seu marit, Abdellaziz el Caarout. Ella viu a Manresa des dels sis anys i ell des de 1992. Arriben amb el seu cotxe, i l'aparquen allà mateix. «Normalment venim amb avió des de Barcelona però, si l'omplim, surt més a compte baixar amb cotxe».

Zohra Lahchiri i Abdellaziz el-Caarout. Foto: Ramon Fontdevila.

Jubilar-se

«Si em jubilés aquí, viuria molt bé», diu la Malika, però amb les seves germanes Nadia i Zohra aviat es posen d'acord: «Tot l'any no que no tornàrem, però quatre o cinc mesos a l'any... coneixem pares que ho fan». La realitat dels serveis aviat s'imposa i la salut delicada de l'avi Lahchiri a Manresa els recorda que ja van marxar del Marroc perquè no sabien com viure-hi. «Aquí és millor no emmalaltir -diu la Malika- però hi ha un miratge que diu que a Europa tenim de tot, i no és veritat. Pocs s'imaginen la vida estressada que passem i que tampoc no és tan fàcil arribar al cap del mes». Els hiverns es fan llargs, i també la distància amb la família. No tothom ho ha paït: «El meu germà ho va provar... i va tornar», comenta l'Abdellaziz. La Yasmina ho vol sintetitzar: «Al Marroc falla l'educació i la sanitat... però és un país on a tothom li agradaria viure per la seva hospitalitat i cultura».

I no falla la política? Algú ho ha dit molt de passada però, de política, al regne marroquí costa parlar-ne. La Yasmina diu que sí, que també els preocupa la política del Marroc, «però des d'allà ens ho mirem cinc minuts i prou». El seu marit Mohamed, d'origen bereber, recalca que a ell sí que li preocupa la política al Rif, però que no en parlarà per estalviar-nos debats interns. Ell mateix remarca la dificultat de parlar obertament de política al Marroc, però puntualitza: «Aquí en públic no se'n parla, però encara trobo més greu veure que ara mateix, allà a Catalunya, també es veu retallada la llibertat d'expressió».

Joves, i de vacances

Morad El Baghdadi i Saad Boulahfa ens esperaven la primera tarda, al cor de Larraix. Són amics i han acabat primer de batxillerat a l'institut Guillem Catà. De fet, han passat tota la vida a Manresa. Aquest estiu el Morad ja ha vingut quinze dies abans que els seus pares. Li agrada ser al Marroc i, mentre espera la resta de la família, s'està a casa dels avis. Ha baixat amb un parent, disset hores de cotxe, «Dotze si no paréssim: ho faig sempre que en tinc l'oportunitat». Amb ells resseguim la medina i baixem cap al port. A l'altre costat de l'estuari del Lukkos hi ha la gran platja de Larraix, que duu per nom Peligrosa. «Hi anem sovint, i s'hi està molt bé, però no pas cada dia: cal passar amb la barca o anar a fer molta volta», diu el Morad.

Saad Boulahfa, davant la medina. Foto: Ramon Fontdevila.

Sigui com sigui, l'estiu sempre és millor a Larraix, fins i tot la temperatura vora l'Atlàntic sembla més passadora que a Manresa. «L'estiu no és el mateix aquí que allà -diu el Saad- però no m'hi quedaria pas a viure, jo. La vida aquí és més difícil, amb menys serveis i més soroll». En qualsevol cas valora que després de la jubilació «potser els meus pares ho faran». El Morad dubta en veu alta, «potser l'ideal serien sis mesos aquí i sis allà» i el Saad ho veu molt llarg. Però remarca aquest sentiment compartit, «nosaltres ens sentim marroquins i catalans» en una doble adhesió que els seus papers testimonien. Després tots dos ens acompanyen i, des del port, pugem a les runes de l'antic hospital militar, recuperem la cornisa oceànica i tornem a l'antiga plaça d'Espanya. Com que patim perquè només tenim Wi-Fi a l'hotel i estem pendants d'una altra trobada, tots dos es mobilitzen: «Aquí no fareu res sense WhatsApp. Però amb 20 dirhams s'arregla!». Dit i fet, de primer comprem una tarja de telefonia marroquina i, amb 20 dirhams més de prepagament ? quatre euros tot plegat? sortim armats amb internet a tot arreu allà on haguem d'anar.

Morad el-Baghdadi, davant la medina. Foto: Ramon Fontdevila.

I anem amb un salt fins a l'illa de vianants que és l'avinguda Hassan II. La Wafae Charkaoui i la seva amiga Yousra Rbii ja ens hi esperaven també. No han vingut pas soles sinó amb les seves respectives cosines, la Chaymae i la Kautar. Totes s'enriolen de la situació. Només la Kautar, però, queda fora de joc: sempre ha viscut al Marroc i no sap ni un borrall de català! I amb tot, igualment encuriosida, s'apunta a les presentacions entre ells, talment com un grup de joves al Passeig. La Chaymae Rbii ha acabat primer d'Història a la Universitat Autònoma i la Yousra està molt contenta perquè aquest setembre començarà Antropologia a la Universitat de Barcelona. La Wafae quan torni buscarà feina, ara que aquest mes de juny va acabar el cicle superior d'Animació Sociocultural. Totes tres saben que el seu futur és a Manresa, però els encanta ser a Larraix. En canvi, la Kautar, que ha fet els divuit anys, ja ni s'ho vol plantejar. La Chaymae, que ara feia uns quants estius que no podia baixar, remarca l'acollida que rep sempre: «Tot i no haver nascut aquí, i no haver-hi passat tant de temps com m'agradaria, m'hi sento com a casa. La gent d'aquí és molt humil i em sento molt estimada». Plegats fem un tomb i, en acabat, ens acomiadem per anar a conèixer la família Charkaoui, travessant tot Larraix en taxis comunitaris.

Un te amb els Charkaoui

La casa de la família Charkaoui és al sud de la ciutat. Acaben de passar la festa del casament del seu fill i ara tot va tornant al seu lloc. Els pares, Nordin Charkaoui i Fàtima Doudou, ens reben segons la tradició: passem a la sala d'estar i ens ofereixen te verd i algunes pastes. Ell va arribar a Catalunya fa vint anys, a Granollers, i els últims disset se'ls ha passat a Manresa, reformant pisos. És clar que han treballat i estalviat, i el resultat és allà, invertit. El Nordin n'està orgullós: «De primer vam comprar el terreny, després vam fer el garatge, i a poc a poc un pis i un altre, perquè cada fill hi tingui el seu espai».

A casa dels Charkaoui, dos oncles, la Wafae amb els seus pares Nordin i Fàtima, i la cosina Kautar. Foto: Ramon Fontdevila.

Amb la mare de la Wafae fem un tomb per l'edifici, arreglat i espaiós. «Només ens hi estem un mes cada estiu o si és que hem de baixar durant l'any per una malaltia d'un parent o qualsevol altra cosa. Nosaltres aquí hi tenim casa». La Fàtima però reflexiona sobre aquest esforç perquè ara ja té clar que viure-hi per sempre, probablement no hi viuran mai. «Els nostres fills són de Manresa i ja se sap que, manar, manen els fills: nosaltres voldrem ser vora seu». I els fills en són cinc (Aziz, Wafae, Amina, Ferdaus i Mohamed Yasiin) i, casats o solters, el setembre tornaran tots a Manresa. Aquesta tarda també han vingut a fer el te un parell d'oncles i al final, dalt del

terrat, comprovem l'activitat constructora que es desplega per tot Marroc, on els conjunts de barraquisme de fa uns anys s'han substituït apressadament per noves cases, entre centenars de solars que ja esperen fonaments. I a punt de la posta de sol, escoltem com a cada pati o terrat hi bela un xai, mentre desfem el camí fins al centre de Larraix.

Festa del Xai amb els Boulahfa

Ens ho havia dit el Saad: «Demà a les vuit heu de ser a l'esplanada, davant del port i veureu les multituds seguint la pregària». En acabat, si volíem, el seu pare ens convidava a la festa amb la seva família. Agraïts per la confiança, i en un dia sense comerç ni tampoc busos o taxis, després de l'oració col·lectiva amb el Saad vam enfilar a poc a poc els primers quilòmetres de l'avinguda de Mohamed V fins a Cuatro Caminos i, després, la farinera, l'institut on va estudiar la mare... El sud-oest de la ciutat també està creixent i arribem quan la família Boulahfa esmorza un te amb galetes i aigua fresca. La conversa, com el dia abans, gira a l'entorn de la feina, la casa, els fills i el futur.

Lahcen Boulahfa, parla poc i, per ganes, tornaria al Marroc. La seva dona, Zahra el-Mahjoub també, però hi posa matisos: «El nostre somni seria jubilar-nos a Larraix, és clar. Tornar a la terra, en aquesta casa que ens hem fet. Però els fills, i potser els nets més endavant, ens reclamen a Manresa!». La casa fa goig, i la mare ens hi passeja fins arribar a dalt de tot, al terrat. El seu marit ara és a l'atur i ella treballa de valent a Manresa, en una empresa de neteja, per fer anar endavant tota la família. Enguany li reca que el fill més gran no sigui a Larraix, «perquè precisament ha trobat una feina d'estiu, a l'aeroport del Prat, molt poques hores al dia, però...». El Mohamed Amín i el Saad sí que són allà. La Zahra només desitja que estudiïn -o que quan treballin, estudiïn més, com per rescabalar-se del seu sacrifici: ella havia estudiat el batxillerat de jove, però ho va haver de deixar tot per buscar un futur migrant. Mentrestant ha arribat un oncle i un nebot amb el xai, que puja un pis i un altre amb penes i treballs.

Els germans Amín i Saad Boulahfa amb els primers tastets, al terrat de casa el matí de la Festa del Xai. Foto: Ramon Fontdevila.

Sacrifici

L'id-al-ad-ha (festa del Sacrifici) popularment és coneguda com la festa del Xai, és una de les dues celebracions més importants del calendari islàmic, aproximadament setanta dies després de l'Id al-Fitr (el final del Ramadà, també anomenat festa petita). S'hi commemora el símbol de la submissió a la voluntat de Déu que encarna Abraham quan va estar a punt de sacrificar el seu fill per ordre divina -i només en darrer instant substituït per un xai. Aquest fet, que és compartit per les tradicions musulmana, jueva i cristiana, al món islàmic se celebra matant un animal de manera ritual. Amb tot, les legislacions europees han anat restringint qualsevol sacrifici en l'àmbit casolà i, doncs, les famílies musulmanes que aquests dies són al Marroc estan contentes de recuperar la tradició. Encara més, seguint el seu calendari lunar, la perspectiva és que els propers dos anys encara podran repetir la festa tradicional el mes d'agost. Quan s'escau a Manresa, es limiten a comprar un xai "halal" a la carnisseria i cuinar-lo comunitàriament.

El pare Boulahfa, fetes les ablucions, sacrifica el xai escrupolosament al terrat. L'actitud de l'animal permet entendre per sempre què caram és la submissió. Després, amb la família, s'espella i desentranya. No és senzill, però l'escena es repeteix des d'un terrat a l'altre. Arriba una tieta mocadera. I entre uns i altres es preparen les broixetes que el primer dia són a base de fetge, freixura, melsa, pàncrees... Amb sal, ceba i pebre vermell, comencen els tastets. Hi ha te i pa per acompanyar. És, literalment, una festa. I estem molt agraïts de ser-hi -però ens sembla que cal respectar la intimitat de la família i a primera hora de la tarda marxem. Més tard hi haurà tripa perquè, el primer dia, es mengen els menuts. Passem per la cuina i l'aspecte no és diferent de la tripa de xai que cuinen alguns restaurant catalans de cap-i-pota. Una síndria de més de vint quilos serà la fruita final. I en acabat els Boulahfa encara aniran a casa d'uns oncles, i després a

la de l'àvia. Una festa gran.

Abderahim Sghir, retorn incert

L'últim dia vam quedar amb l'Abderahim Sghir. Puntual davant un cafè recuperem la seva estada a Manresa, on va néixer i viure fins que els seus pares van decidir tornar i, amb els estalvis, establir una granja per engreixar pollastres. L'Abderahim, però, encara es va quedar un any més, a casa d'uns cosins, per tal d'obtenir el títol de l'ESO. «Després jo també vaig baixar. Tenia quinze anys i la voluntat de fer el batxillerat, però tot i parlar marroquí... no sabia escriure l'àrab!». L'esforç ha estat llarg, gairebé sis anys, però ara domina l'àrab escrit, i ha incorporat el francès. «Em van endarrerir tres o quatre cursos, de manera que si va bé, no acabo el batxillerat fins l'any vinent». Els seus pares, que van tornar al principi de l'última crisi econòmica, sembla que se'n surten. «El meu pare està content d'haver tornat, ell sempre ens ho deia que tornaríem un dia, que aquest és el nostre país». Ell, però, és el gran de quatre germans, té 21 anys i si l'any vinent enllesteix el batxillerat al Lycée Chaabane dubta què fer. «D'idees en tinc, però encara no m'he decidit».

Abderahim Sghir va viure a Manresa fins acabar l'ESO. Ara, des de Larraix, es planteja tornar-hi. Foto: Ramon Fontdevila.

Amb l'Abderahim passem una altra vegada per la medina i baixem al port. L'activitat és nul·la - la festa del Xai s'allargarà tres dies. Diu que li agradaria continuar estudiant, potser un cicle formatiu superior d'informàtica. Sigui com sigui, i per si de cas, de moment va renovant els papers de residència espanyola regularment: «Sempre hi ha la possibilitat que torni... i que torni a Manresa!». No tothom ho pot dir. «A l'institut, la gran majoria dels meus companys projecta el seu futur al Marroc, però també tinc amics que, amb menys formació, no s'hi veuen aquí». Són els que proven d'arribar a Europa en pasteres, fins a jugar-s'hi la vida. «Des d'aquí mateix, són quatre dies. N'he conegut que han tornat cremats d'aigua, sal i benzina, en un trajecte inútil. També hi ha qui s'hi ha quedat...».

Raïd Serroukh, el llibreter que va tornar

Raïd Serroukh és molt popular a Larraix i "senyoreja" per l'avinguda de Hassan II, esdevinguda illa de vianants fa pocs anys. Palplantat a la porta, fa un cigarret i fa broma: «Des d'aquí els veig a tots!». La llibreria Ahram es troba al costat d'altres establiments principals a Larraix i també d'altres llibreries. «Van tancant», comenta, però ell es defensa venent els llibres de text de les escoles i ja prepara la campanya que arrencarà tot just passada la festa del Xai, i fins al dia 5 de setembre, que s'iniciarà el curs. Defensa la llibreria com a centre cultural. De petit ja no se'n movia i, com que cap dels altres quatre germans volia seguir amb el negoci, ell es va oferir a continuar-lo.

Raïd Serroukh, a l'interior de la seva cèntrica llibreria. Foto: Ramon Fontdevila.

El Raïd es mostra escèptic amb el funcionament dels partits i explica que els costa molt entrar al Parlament per l'exigència d'obtenir una representació molt alta. També ho és en relació amb moltes de les associacions de la ciutat, que necessiten el patrocini del govern i especialment del rei. Actiu de mena, rialler, és de l'AMPA del col·legi Luís Vives. Pare de tres fills -nascuts a Catalunya (Manresa, Salt i Girona), la més gran, Umama, nascuda a Manresa el 1997, ara mateix ha acabat segon de Recursos Humans a la Universitat Complutense de Madrid. Els altres es diuen Youssef i Guivara, i quan li preguntem per la possible relació amb el "Che" somriu sorneguer. Ha lluitat molt pel futur del col·legi dels seus fills, on van molts espanyols però també marroquins per als quals el centre és de pagament, tot i que reconeix que l'escola francesa cada vegada té més prestigi, per les sortides professionals a França.

Havia viscut nou anys a Manresa, al barri de la Font dels Capellans, i va treballar vuit anys al

taller de pedra artificial de cal Serra, a la carretera de Viladordis, després de passar per Almeria i Vilafranca del Penedès. A Manresa hi va venir perquè hi tenia un conegut. Però ens confessa que aquí no hi tenia un futur gaire clar i que preferia mantenir una vida social que pot alimentar molt més a Larraix. El Raixid és el director del Triatló internacional de Larraix, i creu en els moviments associatius com a eina de transformació social; té un perfil polític, però sense militància coneguda, ara mateix, a diferència del seu germà advocat, per exemple, vinculat a la política local més d'esquerreres.

Mentre seiem en una terrassa de la medina, amb vistes al port de pescadors, la seva filla, Umaima Serroukh -que no té clar si es quedarà al Marroc--, es lamenta d'una involució de la societat marroquina per la influència de l'islamisme, que es nota en els vestits de les dones -se'n veuen moltes sense mocador, però la pressió social hi és- i en el fet que es fan crides, per una banda als homes, «perquè siguin homes i controlin les dones» i a les dones perquè, per exemple, no es banyin amb bikini. «Anys enrere se'n veien més, ara moltes neden amb pijama», explica la Umaima. «Tot i que també hi ha campanyes per l'alliberament de la dona», reconeix.

La conversa flueix tranquil·lament fins a acomiadar-nos. El Raixid vol donar records a tots els seus coneguts de Manresa i ens acompanya fins a l'hotel, sense pressa. És estiu a Larraix. L'endemà, a primera hora a l'aeroport de Tànger, la premsa commemora els dinou anys de regnat de Mohamed VI, que ara es planteja reincorporar el servei militar obligatori per afrontar l'elevat atur juvenil, però que no aconsegueix escurçar les desigualtats econòmiques ni resoldre les serioses tensions acumulades al Rif. Sigui com sigui, allà, o aquí -aquí o allà- tothom sap com costa de guanyar-se la vida. El desconeixement o el recels, però, no hi ajuden. I a Larraix, o a Manresa, hi ha camp per córrer, i n'hi hauria d'haver per a tothom.

La llibreria Ahram, amb Raixid i una clienta, a l'illa de vianants Hassan II. Foto: Ramon Fontdevila.